

דולי לם

טבלואידיים

עוד בטרם חלפו שבועיים מאז התפרסמו תצלומי חיילינו השבים עם חיוך של מנצחים על עמודי השער של הטבלואידיים, וכבר ברור כי גם מלחמה זו תמכור את עצמה, תיזכר, תידון, בתוספת הקבועה של חיבוטי נפש. ואולם, מתבקש לחזור כמה ימים, נצח קטן, ולשאול "איך זה קרה", וישוב ויקרה, איך זה שברגע אחד מתפוגג חלום צדקתנו – וממה בדיוק הוא עשוי. במלים אחרות: כיצד מתחילת התקשורת למלחמה. נכון, היא מתחילת גם לא בימי מלחמה, אבל במלחמה קל לבדוק זאת, בין היתר בזכות המוספים החגיגיים שהטבלואידיים מספחים לעמודי החדשות שלהם, והפטפוט הנרגש, ההיסטרי, בטלוויזיה שהופכת להיות טבלואיד מצולם, המגלה יותר ממה שהתכוון.

בין היתר מסגיר הפטפוט הזה את המקומות מהם הוא בכל זאת נמנע – המספרים, התמונות, ההפגנות – המרוטשים "נערכים", או מטויחים. אבל כאן אעדיף לעסוק במה שנכתב, שכן באופן הזה זוכה הדחיקה לשוליים לניסוח. דוגמה טובה לדחיקה כזאת לשוליים בטבלואידיים תהיה ההסתרה של הפצצת בית הספר של אונר"א וסביבתו – דינמיקה שנותחה בהרחבה בסקירות באתר "העין השביעית" ושל אתר "קשב"¹. 43 אזרחים נהרגו בהפגזה ב-6.1, אבל ב"ידיעות אחרונות" למחרת הורחק העניין לעמוד 7. האירוע הזה, שהיה, בלי שום ספק, אירוע משמעותי במלחמה, הורחק עמוק לתוך עמודי החדשות. ואולם, אם קוראים היטב את הכותרת הראשית של היומון, אפשר לקרוא את התגובה ההולמת למעשה הטבח באונר"א:

1 "העין השביעית" <http://www.the7eye.org.il/Pages/home.aspx>. "קשב", סקירה מס' 4: <http://www.keshev.org.il/Site/FullNews.asp?NewsID=177&CategoryID=9>, 6-12.1

ראשי חמאס מסתתרים בבית החולים של עזה

פרסום ראשון: ההנהגה מתחבאת במרתף של שיפא, ומעליה ילדים רבים. בעקבות הפגיעה הקשה באזרחים: ישראל פותחת 'פרוודור הומניטרי'

את הכותרת הזאת – ואת ההכרח להדביקה בראש העיתון הנפוץ בישראל – צריך להבין כתשובה-מראש למידע שיפגוש או לא יפגוש הקורא כעבור שישה עמודים, כעין הצטרקות על אותה "פגיעה קשה", סתומה, שביאורה מסולק מכאן ומובא רק בהמשך. רק על בסיס המידע הזה, המספק לנו את מובנם האמיתי של "ילדים" בעזה, יכול הקורא להתמודד עם הילדים המתים (ולא מקרית כאן גם ההטעיה כאילו מדובר בסיוע שמעניקה ישראל בנדיבותה, ובאמת רק פינתה דרך לסיוע זר). לצורך העניין אין זה משנה אם הקורא כבר שמע על הנעשה בבית הספר מהטלוויזיה, שכן חיוניותו של העיתון היא בארגון המידע, יותר מחשיבותו של הצגת מידע חדש. חשוב לקרוא את התפקיד העיתונאי כארגון מסכם של "דע מה תשיב לעצמך". "ידיעות אחרונות" מבצע את המשימה הזאת בעקביות ונחישות.

המבנה חוזר על עצמו גם בידיעה עצמה, בכפולה המשתרעת על פני עמודים 6-7. לא רק שבעמוד הימני חוזרת באותיות ענק עבות – על פני חצי עמוד – הכותרת מהשער על אנשי החמאס המשתמשים בילדים כבמגן אנושי, אלא שבראש הכפולה, מעל הידיעה על ההפצצה של בית הספר, מסופר לנו: "האכזריות של אנשי חמאס: יורים מתוך בתי ספר, מסתתרים במסגדים ומאלצים ילדים לשמש להם מגן אנושי" – מפרשים לנו מהו הנה כך מפרש העיתון את המונח "בית ספר", כדי להבטיח שנדע לקרוא נכון את התיבה האפורה הנחבאת בצד שמאל, למטה, בה טמון המידע שללא ההכנות המדוקדקות האלה, מי יודע איך היה הקורא התמים מעכל.

עמוד הרחמים

פרסומים על הנעשה בתוך הרצועה דווקא היו. "מעריב", למשל, הקדיש פינה קבועה למתחולל בעזה מאת ספואת כחלות העזתי. אחרי ההפצצה של בית הספר של אונר"א פורסם גם הטור של יונתן גפן, "על חוסר ההומניות" (8.1), עמ' 5) אבל הטור הזה זכה מיד להתנערות צדקנית פרי עטו של המו"ל הפטריוט, עופר נמרודי.

הטור שכתב נמרודי נגד מה שכתב יהונתן גפן בעיתונו־שלו נפתח בשורה הפיוטית: "אני כותב שורות אלה בלב מדמם", ונחתם בשורות הפאתטיות, מין הצדעה והרכנת ראש צבועה: "כמו"ל מעריב, הנושא באחריות העליונה למתפרסם בעיתון, אני מתנצל אישית בפני שר הביטחון אהוד ברק, בפני חיילי צה"ל ומפקדיו ובפני קוראי מעריב הנאמנים" (9.1, עמוד ראשון). היחס בין הטור של גפן ובין ההתנצלות בעמוד הראשון, שאי אפשר היה לא לקוראה, גם אם החמצת את הטור של גפן, הוא קריטי להבנת הדינאמיקה של העיתונות הישראלית, ואת ההיזקקות שלה לטורים כמו זה של גפן, כדי להמשיך ולדרוס. בזכות לבו המדמם של נמרודי, אפילו יותר מאשר בזכות הטקסט הקצרצר של גפן, יכול בן־דרור ימיני לפסוק: "התקשורת הישראלית הפכה למקום החופשי ביותר עלי אדמות" (13.1). דמו השפוך של נמרודי נחוץ כדי לסמן את ההישג העיתונאי הכביר שבפרסום הטור של גפן, על רקע הטבח המתמשך בעזה.

מה רוצה חמאס

"עלינו לדעת שהערבים הם בני אדם", כתב א. ב. יהושע. "עלינו לדעת: הערבים אינם יצורים מטפיזיים אלא יצורים אנושיים" ("מעריב", 6.1). לא ההתנשאות היא העניין כאן, גם לא הגזענות המוסווית של מי שנושא בשורה הנראית לו כנראה חדשנית ונאורה, אלא בדיוק מה שבא בעקבות הרחמים והחרדה – החזרה לנקודת המוצא, המוחקת את כל מה שבא, אם בא, אחריה. שהרי אם אנחנו עדיין שואלים את השאלה היסודית הזאת, אם הערבים הם בכלל בני אדם, השאלה בדבר האפשרות להקשיב לדבריהם, שלא לדבר על האפשרות לקבל את תקפותם – בכלל לא עולה על הפרק.

מה רוצים הערבים? רק רחמים. "תרחמו עלינו", מתחננת הכותרת ב"ידיעות אחרונות" (11.1, עמ' 10), ותחתיה: "אנחנו רוצים לחיות", זועקים בעזה. אבל חמאס מסרב לכל יוזמה להפסקת אש". הנה כך, במחי הכלאה מניפולטיבית בין שתי ידיעות שונות, מלמדים אותנו איך להתמודד עם הזעקות מעזה: כדי לא להותיר אותן ללא מענה, שאז אולי יציקו יתר על המידה, מזדרז "ידיעות אחרונות" להדביק להן כתובת חליפית – לא אל אוזנינו מופנות הזעקות. זה כל ההיגיון שמאחורי הזוועה בעזה: אנחנו לא אשמים. החמאס אשם. הוא אחראי לטבח. הוא זה שגרם לו. אם הם רוצים שנפסיק לטבוח בהם, עליהם לפנות אליו. כך נעשית מניפולציה בגוף הידיעה. לאחר שמובאת, לקראת סופה, תחינתו קורעת הלב של אחד מתושבי עזה,

מה אני יכול לעשות אם מישהו יעמוד ליד הבית שלי ויתחיל לירות משם? מישהו חושב שיש לי כוח לעצור אותו? [...] אני מבקש מישראל: אנא, רחמו עלינו כדי שאלוהים ירחם עליכם. אם זו מלחמה – שישראל תילחם בחמאס. כבר שבועיים היא נלחמת – אבל באזרחים.

מיד לאחר מכן, בפסקה הבאה – כדי למנוע בלבול בעניין האוזניים שצריכות לשמוע – באה התוספת:

אבל הסבל הנורא לא מעניין את החמאס. אמש דחה הארגון רשמית את יוזמות הפסקת האש מצד מועצת הביטחון, מצרים ואבו-מאזן.

האוזניים שנועדו לזעקות אלה אינן, כאמור, שלנו, לחמאס, אין עמדה, אלא סירוב עיקש וחסר הגיון לכל הצעה.

שני הטבלואידים, כמו ערוצי החדשות בטלוויזיה, יצאו מגדרם כדי להמחיש זאת. ב"מעריב" טרחו, בעיצומו של הטבח, לשרטט תרשים זרימה גדול, כדי להסביר לנו מה בדיוק רוצים הצדדים (11.1, עמ' 3). שתי סוגיות בלבד עמדו על הפרק – שתיים בלבד – המעברים ונוכחות כוח בין-לאומי בגבול. עמדת ישראל, על אף שמן הסתם היא מוכרת היטב לכל קורא, מנוסחת בהרחבה ובלשון של הבנה ורצון: "בישראל מבינים שהמצור על עזה לא יכול להימשך לאורך זמן ורוצים להעביר את האחריות למעברים לידי המתונים ברשות הפלסטינית, בראשות אבו-מאזן. עם זאת, בירושלים רוצים לפתוח את המעברים בשלב מאוחר יותר [...]". וחמאס? "הארגון מתנגד לפריסה של משמר הנשיאות של אבו-מאזן במעברים ברצועת עזה או לכוח בינלאומי".

מה פירוש "בישראל מבינים שהמצור על עזה לא יכול להימשך לאורך זמן"? כמה זמן הבינו את זה לפני המלחמה? האם יש קשר בין המלחמה למצור הזה? לא. משום שעמדת חמאס, כמו שהיא מוצגת ב"מעריב", מוצגת רק כהתנגדות. ולמה חמאס מסכים? האם גם הפלסטינים "רוצים" ו"מבינים"? אין יודע. בדיוק כך, גם בשאלה השנייה שבמחלוקת, שאלת הכוח הבינלאומי בגבול, מנוסחות העמדות כך: "בישראל רוצים ש..." ואילו חמאס רק "מתנגד... ומאיים...". העמדה שייכת רק לישראל. חמאס היא חיית הפרא הברברית שלא מדברת אלא באגרופים וחרחורי מלחמה ("כך מנסה החמאס לגרור את צה"ל לפעולה מסוכנת בעומק רצועת עזה", שער המוסף לשבת של "ידיעות אחרונות", 2.1).

דובר צה"ל והקליינט שלו

נכון: היה דובר צה"ל, אבי בניהו. התקשורת עסקה הרבה באחריות של בניהו למחדלים המביכים שלה בסיקור הנעשה בעזה. היא סיפרה שהוא שלט ביד רמה במה שפורסם ומה שלא; נאמר שלמידת הלקח ממלחמת לבנון השנייה הביאה אותו לאחוז היטב ברסן ולמנוע כניסה של כתבים לעזה; וגם כאשר התיר עשה זאת במשורה, תחת השגחה, ובצנזורה קפדנית מהרגיל.² האם זאת אשמתה של התקשורת, שתחת מצור תקשורתי כזה פירסמה את גרסאותיו הרשמיות של דובר צה"ל – סרטיו, צילומיו, ראיונותיו, עובדותיו?

התקשורת הישראלית יודעת לשחק עם האמת, גם בלי עזרת דובר צה"ל.³ אבל היא נחושה מאוד כאשר היא עושה זאת בשמו: גם לאחר שהודה בניהו ששיקר, התקשורת עצמה לא חזרה בה, לא חשפה את חוסר אמינותו, משום שעיתונות אינה מודה בטעויותיה, אין היא רוצה לצייד את הקורא שלה, או הצופה שלה, בספקנות לגבי המידע הבא. מוטב לה להתעלם משקריו של בניהו.

אחד המקרים הללו של שקר וטיוח השקר תואר בהרחבה בסקירה מצוינת של מרכז "קשב": דובר צה"ל העביר לתקשורת סרטון ובו נראו פעילי חמאס

2 ארבעה עיתונאים הורשו להיכנס לעזה לראשונה ב־7.1, עשרה ימים אחרי תחילת הטבח: שלושה עיתונאים ישראלים שעלו בהגולה שערכו ביניהם, וצלם של הבי.בי.סי. להתייחסות התקשורתית להגבלות של דובר צה"ל ראו למשל: ליטל גרוסמן והילו גלזר, "העיר" 16.1; ל־יאור אברבך, "מעריב", המגזין, 6.1.

3 שקרים וחצאי אמיתות יש למכביר. כך למשל בעמוד אחד ב"ידיעות אחרונות" (8.1, עמ' 10) מופיעה כותרת המספרת כמה ישראל הומניטארית, "ישראל העבירה לעזה ציוד רפואי, מזון ודלק" – בלי לציין כי מקור הציוד במדינות זרות דווקא – ובתיבה מתחתיה נכתב: "יצאה מעזה ללדת באשקלון", אלא שרק למקרא הטקסט מבינים כי העיתית לא הועברה בעיצומו של הטבח, שהרי אין מעבירים פלסטיניות ללדת בישראל, אלא שהתה בישראל זה זמן בשל מחלתה הקשה של בנה. חשוב לא פחות האופן שמלמדים אותנו לקרוא תמונות. דוגמה בולטת, שהוזכרה על ידי אורן פרסיקו ("העין השביעית", 28.12) היא התמונה בשער "ידיעות אחרונות" למחרת היום הראשון למלחמה. על רקע עשן סמיך ותלי חורבות באה הכותרת: "חצי מיליון ישראלים תחת אש". רק בכיתוב הקטן למטה נכתב כי התמונה באה מרפיח, ולא כפי שאפשר היה לחשוב למקרא הכותרת של התמונה.

דוגמה דומה באה ב"חיסול הממוקד" של ניזאר ריאן: על השער של "ידיעות אחרונות" – "מכה לחמאס" – מופיע על גבי צילום של שכונה חרבה בעזה עיגול מטרה שבמרכזו פניו של ריאן, ללמדנו כיצד לקרוא את התמונה. גם הכיתוב מסייע בכך: "הריסות הבניין של ניזאר ריאן במחנה הפליטים 'ג'בליה' ("ידיעות אחרונות", 2.1), כביכול בניין אחד ודצא בנדהל "הקשה עצמה, בעמ' 3 של אותו גיליון, נפתחת בכלל בהרצאה על מוסריותו של הרצא בנדהל "הקשה בגג, שמטרתו, מורים לנו, "לאפשר לאזרחים פלסטינים שאינם מעורבים בטרוור להימלט". רק למטה, בהמשך, שני עמודים אחרי הכותרת, בא המידע המושמט מהתמונה האימה של ההריסות, כשמצוין כדרך אגב כי יחד עם ריאן נהרגו 15 איש.

"מעמיסים טילי גראד על משאית" (דמויות מטושטשות, חפצים מוארכים כלשהם). כל שמונת ה"פעילים" נטבחו מיד. בטלוויזיה מיהרו לחגוג על הסרטון, כהוכחה ניצחת ליעילות ולכירורגיה המוצלחת. גם התקשורת הכתובה ידעה לומר כי "הושמדה משאית רקטות גראד בדרכה למקום מסתור" ("ידיעות אחרונות", 30.12). כשהתברר מתחקיר "בצלם" כי המשאית היתה שייכת לבעל מסגריה, אחמד סמור, שניסה להציל מהפצצת צה"ל את הציווד שלה, כולל כמה בלוני חמצן לריתוך – והשמונה שנהרגו היו למעשה בנו של אחמד סמור, קרובים ושכנים שסייעו לו בהעברה – הובלע המידע הזה. יתר על כן, הובלע גם שיתוף הפעולה המיידני, נטול ההיסוס, עם הגרסה הכוזבת של דובר צה"ל, התועמלן. בערוץ 2 – שלפחות הציג את הנתונים החדשים – שודרו אלה בסוף המהדורה, בהקשר הכללי של מצבם הקשה של תושבי עזה.

אבל לא פחות מהמצור התקשורתי עצמו, מאלפת תגובת העיתונאים המקצועיים שמסגירים – במה שמכונה בעגה הפסיכולוגית "צידיק התוקפן" – את הערצתם חסרת הבושה לדורסנות צה"ל גם ביחס אליהם. ככה אמרו כמה מהם לאורן פרסיקו, בכתבה שפורסמה באתר "העין השביעית" (8.1): "לצער, הצבא עשה פה עבודה טובה במובן התקשורתי", אמר אור הלר מערוץ 10, "והוכיח שכשהוא רוצה והוא עובד נכון והוא עובד חכם, הוא מצליח להגביל מאוד את הדרכים שלנו לסקר את הצבא." שימו לב לשמחה להיאנס בידי הצבא. אין כאן הבדלים "דוריים". כמו אור הלר, גם רון בן ישי מקבל ללא עוררין את הדין, בנימוק שהתקשורת גורמת נזק: "החפ"שים לא מדברים. הם קיבלו הוראות, הסבירו להם שמה שהם מספרים לתקשורת יוצא החוצה ומסכן את חייהם וחיי החברים שלהם, מה שאגב לא בלתי־נכון." הגדיל לעשות ינון מגל (מהערוץ הראשון), כששפך את הערצתו לסותם פיו:

אבי בניהו שיחק אותה, הוא מאפשר לקליינט שלו לבצע את הפעולה שהוא אמור לעשות בשקט. [...] אני לא רק עיתונאי, אני גם אזרח, וכתור אזרח המדינה, חשוב לי קודם כל שצה"ל ינצח במלחמה הזאת. אם אתה שואל אותי מה יותר חשוב לי, יותר חשוב לי לחיות.

הפסקה הזאת כוללת הכל: המלחמה היא על חיינו, על קיומנו. דיווח על מה שקורה בעזה מסכן את ההצלחה של המלחמה, כלומר את חיינו. לכן מותר לנו לא להיות עיתונאים של ממש, אלא לדווח רק מה שהצבא דורש מאיתנו לדווח. ואולי ראוי לשים לב גם לשימוש במלה קליינט, הלקוחה מהשיח הארגוני: ההערצה לצה"ל כוללת גם הבנה קפיטליסטית של "יעילות".

והיה למישור

"ידיעות אחרונות" הוא מקרה מובהק של התיישרות גורפת עם סיפור ההצדקה לטבח. הכותרות מדרבנות, נלהבות מאוד: "חמאס נרדם – וחטף" (28.12), "לעזה, בכל הכוח" (4.1), "דעת הקהל הבינלאומית לא משנה, גם לא הפגיעה באזרחים – בעזה האחריות הראשונה היא לשלום הלוחמים" (4.1). דוגמאות נוספות לא חסרות. אמנם הכיוון הזה נרמז עוד לפני תחילת הטבח, בסוף השבוע שקדם לו, אבל בתחילה חסרה ההרמטיות וההתנהגות הממושמת של טוטליטריות. כך יכול היה להבליח, בבוקר הראשון שאחרי תחילת הטבח, לפני שהיה ברור אם יימשך ובאיזה אופן, דיווח מסוג אחר: תושב עזה, סאמי עביד, כותב על ההרס, על בתי החולים ועל האמבולנסים – ותולה את האחריות רק בישראל, לא בחמאס –

בעזה לא כועסים על חמאס. להפך, הזעם הוא על ישראל. אנחנו חיים בפחד, ברעב, בעוני. ואתם עוד מפציצים אותנו. החיים שלנו הם של מצוקה ושל רעב [...] דבר אחד ברור: חמאס לא יסכים לתהדייה בלי פתיחת המעברים. לא רק בחמאס יסרכו להפסקת אש כזאת, גם כל הארגונים וגם כל התושבים. אף אחד בעזה לא יסכים להפסקת אש בלי פתיחת המעברים. [...] אם המעברים יישארו סגורים, אז מבחינתנו לא יהיה כל הבדל בין לחיות בתוך כלא אחד גדול ברעב או למות בהפגזות. בתנאים האלה המלחמה תימשך.

גרוע מזה, הוא רואה אותנו, הישראלים, את מגבלותינו ואת כישלוננו הצפוי מראש:

התביעה של חמאס לפתוח את המעברים עדיין לא נכנסה לראש של הישראלים. וצריך לזכור שחמאס הוא ארגון של התנגדות, והוא ימשיך בדרך שלו. (28.12, עמ' 13)⁴

איך מסבירים הבלחה יוצאת דופן כזאת? כמה ימים מאוחר יותר כבר לא התפרסמו ב"ידיעות אחרונות" דיווחים מהסוג הזה. ככל שהזוועה התרחבה, כך הפכה התקשורת לממושמת יותר ביחס ל"סיבות" או ל"מניע של הצד השני". תשומת לב כזאת לסבל ולעמדה של עזה התאפשר, כנראה, רק עם פרוץ המלחמה, לפני שהתגבש באופן מוחלט האתוס שלה.

4 אם כי צריך לומר שגם ביום הראשון לא ממש איכרו את הראש. כי מה מכל זה לקחו לכותרת? את האסון שבא משמים, לא מידינו חס וחלילה ("אללה שכח אותנו בעזה"), ואת התדהמה הניצחת שהנחתנו שם ("היתה לנו הרגשה שההסלמה בדרך, אבל איש לא חשב שההתקפה תגיע כה מהר").

מסחרה

העיתונות של ימי הטבח שטופה היתה בחמלה על ישראל והישראלים, ואף השתתפה במאמץ המלחמתי – לא רק הידיעות עצמן, גם מסביב להן, מודעות הפרסומת. כולם יצאו מגדרם במבצעים מחממי לב. "דור אלון" קפצה על ההזדמנות לחלק לחיילים קפה בהנחה, מלונות שרתון נתנו לתושבי הדרום הנחה של 50 אחוזים, "פניציה" קראה לתושבי הדרום להתקין "כבר היום" זגוגיות עמידות ("בדרום לא נשברים!"), פזגו ("לתושבי הדרום – כל האנרגיה בשבילכם"), אל-על ("400 לוחמים כבר טסים"), ערוץ 10 ("אנחנו זה לא הסיפור. אבל אנחנו מביאים לכם אותו"), מגה ("דאגה אחת פחות – שירות הזמנות לתושבי קו העימות"), ועוד ועוד. והסוכנות היהודית, נו, היא ידעה כי זה הזמן לבקש תרומות ("מעריב", 11.1).

השימוש המסחרי במצוקת תושבי הדרום או בחלום הרגעי על אחדות לאומית אינו פרקטיקה חריגה בנוף הקפיטליסטי. מה בכל אופן היה חדש בעניין הזה? כבר אין טורחים להסתיר את רווחי התקשורת – רווחים כלכליים – מהחגיגה המסחרית על חשבון הטבח. כך, ב"ידיעות אחרונות" התפרסמה ידיעה, ידיעה ככל הידיעות, "כוכבים במקום קסאמים":

כ-100 מילדי שדרות ויישובי עוטף עזה יצאו אתמול מעולם האזעקות, הקסאמים והמרחבים המוגנים ונכנסו לכמה שעות של קסם, בידור ושירים בפסטיגל. זאת במסגרת המבצע של "ידיעות אחרונות", בנק הפועלים וחברת אגד (2.1, עמ' 12).

כמה ימים אחר כך, עוד "ידיעה" (עם הפניה מעמוד השער): "שי לחיילים מכל הלב: שופרסל וידיעות אחרונות קוראים לכם לשלוח צ'ופר לחיילים בחזית". ובעמודים הפנימיים מודעות ענק של שופרסל (9.1, עמ' 1,7,9,11). המאמץ המלחמתי ממיס את הלבבות, ותאגיד גדול ועיתון מגלים כמה דומים האינטרסים שלהם. העיתון הנפוץ במונחים שאין להם אח ודוגמה בעולם הדמוקרטי ערכב בלא בושה את המודעות בתשלום ואת נושאי הידיעה, ביחד עם ההמולה הפטריוטית והפסטיגל כמובן.

טוקבקים, כאילו

"קרבות בעזה ובאום", הכריזה הכותרת הראשית ב"ידיעות אחרונות" (9.1), וגילתה את תשוקתה של העיתונות למערכה הסברתית אמיתית: סוף סוף קרבות, שבהם גם היא יכולה לקחת חלק, ואפילו חלק משמעותי. למעשה, מורים לנו

הפרשנים הצבאיים, השכנוע העצמי ההרמטי הוא החוזק הצבאי האמיתי שלנו,⁵ והקורא מתבקש לקחת חלק במאמץ המלחמתי ולהשתכנע. כל מי שמחבל באינטרס הביטחוני הזה – בראש ובראשונה תקשורת זרה – משקר, עוין מראש, אנטישמי. ככל שהטריק הזה נדרש, למרבה התדהמה טרם נס ליחו בטבלואידיים: "נגד ישראל: גלוחי ראש ושרת אוצר" ("ידיעות אחרונות", 14.1), "השנאה מתגברת" ו"התשקורת העולמית" ("ידיעות אחרונות", 6.1), "תקשורת עוינת" ("מעריב", 6.1). התקשורת הישראלית אינה יכולה להרשות לעצמה להטיל ספק ביושרתה – לא כל שכן מצד אחיותיה בתקשורת העולמית. לכן גם הפגנות התמיכה בישראל מסוקרות מעל ומעבר לפרופורציה, לכל היותר כאילו העולם חצוי בעד-נגד, אם לא תומך ברובו בטבח למעט כמה כיסים אנטישמיים עוינים מראש. התביעות הבינלאומיות העומדות לפתח ישראל נדחקות לתחתית העמוד.⁶ אפילו את העזתים מגייסים בטבלואידיים כדי לתמוך במלחמה, גם הם רק רוצים שנמשיך: "למרות ההרס: יש עזתים שלא רוצים בסיום המבצע"; ומתחת: "תמשיכו, חמאס לא נפגע מספיק" ("ידיעות אחרונות", 14.1, עמ' 14). אבל כמו שהעזתים תורמים לנו בהצדקת המבצע, הם יכולים גם להפריע להסברה שלנו ולמות. רוני שקד:

אם עד אתמול תמונות המלחמה היו בעיקר של הרס ושל פצועים, הרי שכעת ניתנה לחמאס ההזדמנות להביא לעולם תמונות אחרות מעזה: ברשת אל-ג'זירה באנגלית ובערבית, כמו ברשתות אחרות, שודרה תמונתו של אב במסדרון בית החולים כשהוא נושא את בנו התינוק המת בזרועותיו ("ידיעות אחרונות", 6.1, עמ' 11).

נשים, ילדים ושעשועים

כדי להסוות את מכבש ההסברה הפועל פנימה אוהבים ב"מעריב" וב"ידיעות אחרונות" להיזקק לפניות נרגשות אל העולם. הן מתפרסמות בעיתונים ישראלים, ובעברית. מובן שזהו מסווה של פנייה אל העולם, המופנית בעצם

5 דוגמה אחת מיני רבות הופיעה בטור של אלכס פישמן: "גורם המפתח הראשון במעלה שיכול להביא להפסקת הפעולה הוא לחץ דעת הקהל בישראל. ועל הלחץ הזה בדיוק עובד החמאס." ("ידיעות אחרונות", 4.1).

6 ראו למשל: ב"מעריב" מה-12.1 בעמ' 19. את רוב העמוד תופסות תמונות גדולות של הפגנות תמיכה בישראל תחת הכותרת "תמיכה עולמית", ומתחתיה: "עשרות אלפים בעולם: תנו לישראל לנצח". רק למטה ידיעה על גל צפוי של תביעות בינלאומיות נגד ישראל בעקבות פשעי המלחמה. בידיעות אחרונות של אותו יום: "רכבות יצאו לרחובות כדי לתמוך במבצע" ובמרכז אחת התמונות הגדולות האלה שלט בולט: "Kick Hamas ass".

שוב ושוב דווקא אלינו, כדי לשכנע אותנו בצדקתנו. קשה לעמוד בפני קסם החזרה על אותו סיפור, ריטואל בעל איכויות מאגיות כמעט. חייל כותב במדור "פנייה לעולם" של "ידיעות אחרונות" (6.1):

אני, יליד ישראל ונכד לניצולי שואה, גאה להיות חייל בצבא מוסרי שכזה. כשאני יושב במקלט, ליד ילדים וזקנים, אני קורא לתושבי העולם: התעוררו! אם נסכים לסכול את זה, ילדיכם יהיו הבאים בתור.

אלה אכן התבטאויות מעט מביכות, אפילו לרמה הנחותה של "ידיעות אחרונות", לכן, כדי לא לוותר על העונג של ה"סיפור לעולם", נמצא הפתרון של ילדים-שגורים. וכך, בעברית, שוב, לאוזנינו המקשיבות לקול האומה המדברת אל העולם האדיש לסכלנו, נקראים הטיעונים בתמימותם, בחינניותם, והם חוזרים ומכמירים את לבנו. הילדים מציירים לאו"ם קסאמים הנוחתים על בתים ושרות.⁷ ילדה יפה ובהירת שיער, "השגרירה מכרכור" של "ידיעות אחרונות" (9.1), מספרת איך דיברה ברדיו של הבי-בי-סי על השלום – "במשך חצי שעה נלחמתי על צדקתה של ישראל. אמרתי שאנחנו בישראל רוצים שלום, רוצים לחיות בשקט ובלי טילים" – ולירו מ"מעריב" (11.1), המייצגת את תושבי שדרות באו"ם, מספרת ש"העיניים מלאות דמעות [...] אני מרגישה כמו בקרב מול מערכת אטומה".

ואולם, הילדות-שגוריות לא רק פוטרות אותנו מהמבוכה על הילדותיות של צידוקינו, בפיהן הם גם נראים תמימים ועדינים ויפים – יפים אמרנו? נתון מעניין בהקשר זה הוא קוריוז שהתפרסם בעיצומה של המלחמה, ב-6.1, ב"ניו יורק טיימס" (תורגם ב"הארץ"): מסתבר כי בעוד בפתח אתר צה"ל העברי מוצגות תמונות של גברים אגרסיביים וקרביים, בפתח הגרסה האנגלית של אותו אתר, מוצגות בזו אחר זו שבע תמונות של חיילות יפהפיות (בגרסה העברית, רק שתיים מהשבע הן תמונות נשים).

העניין הוא שבמלחמה זה מתהפך – מה שבימים כתיקונם שייך ל"פנים שלנו בחו"ל" עכשיו נכנס ל"הבנה שלנו את עצמנו". לכן צריך כאן איזה משפט שיסביר את ההיפוך, ואמנם, גם לצורכי פנים, מלבד הילדות-שגוריות, מוצפים העיתוננים בשפע של חיילות יפהפיות. אחת, עם קסדה, מציצה אלינו מהשער

7 "ידיעות אחרונות", 6.1, עמ' 12. פרויקט דומה יוזם גם "מעריב", אם כי באיחור מה: "מציירים הסברה" על פני עמוד שלם כמעט. "תלמידי ישראל בשירות ההסברה: מאות ציורים ושירים של שגורים צעירים במיוחד שנאספו בעידוד משרד החינוך במהלך מבצע עופרת יצוקה, אוגרו לחוברת ונשלחו לבתי ספר בחו"ל", ובציורים שפע "שלום" ו"סלאם" והיונה (27.1).

של "ידיעות אחרונות" (11.1) – "מבט נשי מתחת לקסדה"; שני עמודים אחר כך יוצאת יפהייה אחרת מתוך החרמונית ("מתעוררת בין הטנקים"); ויומיים אחר כך, חיילת שלישית מגיחה מטנק (13.1). גם הבנים מצולמים כשהם מקבלים חבילות מהבית, רוקדים ומתחבקים (למשל ב"ידיעות אחרונות" על השער, 12.1) ומשתעשעים: תמונה גדולה של אחד מהם מעיף עפיפון כתום מצא "ידיעות אחרונות" לנכון לפרסם באמצע המלחמה (8.1, בעמ' 2).

בעיצומו של הטבח נראה העיתון כמו ברושור של עצמנו. עכשיו, כשאנחנו ממילא עסוקים בשיגרור עצמנו, החוצה ובעיקר פנימה, אין לנו בעיה לראות את צה"ל בתור צבא של נערות יפהפיות מגיחות מחרמונית. להיפך: כשהוא מוגש לנו כך, זר, מגרה ולחלוטין לא מלחמתי – לגמרי לא שייך למלחמה כמו שאנחנו מכירים אותה מהצד השני של אתר דובר צה"ל – קל לנו יותר לאמץ את הנרטיב ההרמטי של המלחמה. במלחמה, חינכו אותנו, צריך לאכול מה שנותנים, זהו חלק מהמאמץ המלחמתי. אנחנו יודעים מה נתנו לנו, זה לא סוד שזה ברושור. יודעים, ואוכלים.